

Научно становище на Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ)

Оценка на мерките за биологична сигурност на животновъдните обекти за отглеждане на свине на открито и на рисковете от проникване и разпространение на вируса на АЧС в тях

РЕЗИЮМЕ

По искане на Европейската комисия (ЕК), Панелът по здравеопазване и хуманно отношение към животните (АНАВ) на Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) изготви и публикува на 09.06.2021 г. научно становище, относно две технически задания, свързани с Африканска чума по свинете (АЧС) и отглеждане на свине на открито.

От началото на 2014 г. до момента генотип II на АЧС се среща в Белгия, България, Чешката република, Естония, Унгария, Гърция, Латвия, Литва, Полша, Румъния и Словакия¹, а генотип I присъства в Италия (само Сардиния) от 1978 г. За болестта се съобщава и в Беларус, Молдова, Сърбия, Русия и Украйна, което създава постоянен риск за всички държави членки, които имат обща граница с тези трети държави.

Научното становище **разглежда отглеждането на свине на открито в Европейския съюз (ЕС), оценява риска от проникване и разпространяване на АЧС, свързано със свинефермите на открито и предлага мерки за биосигурност и контрол за свинеферми на открито в засегнатите от АЧС райони на ЕС.** Отглеждането на свине на открито е често срещана практика, както и различни видове ферми присъстват в целия ЕС.

Тъй като на европейско ниво няма законодателство за категоризиране на свинеферми на открито в ЕС, информацията е ограничена, не е хармонизирана и следва да се тълкува внимателно.

Началният риск от проникване на вируса на АЧС (ASFV) и неговото разпространение в свинефермите на открито е висок, но със значителна несигурност. Панелът АНАВ смята, със сигурност 66 – 90%, че ако във всички свинеферми в райони на ЕС, където АЧС присъства при диви и домашни свине, независимо дали свинете се отглеждат в закрити или открити свинеферми, **има изградени и правилно поставени единични плътни или двойни огради** (при най-лошия сценарий без да се вземат предвид различни зони за ограничение или конкретни ситуации), и без други специфични мерки за биосигурност или контрол, **това би намалило броя на нови огнища на АЧС, възникващи в тези ферми в рамките на една година с повече от 50%** в сравнение с началния риск. Панелът заключава, че **редовното прилагане на**

¹ Генотип II е представен в Германия от септември 2020 г., Белгия е обявена за „свободна зона от АЧС“ през ноември 2020 г.

независими и обективни оценки на биосигурността в стопанството, използващи обстойни стандартни протоколи и одобряване на свинефермите на открито, въз основа на риска им за биосигурност по официална система, управлявана от компетентния орган, допълнително ще намали риска от проникване и разпространение на АЧС, свързан със отглежданите на открито свине.

Задание 1 разглежда **рисковите фактори за проникване и разпространение на АЧС**, оценка на устойчивостта на фермите на открито при различно управление и мерките за намаляване на риска, ефективността на забраната за отглеждане на открито в засегнати или рискови райони и прави оценка на рисковете, свързани с възможни варианти за изключения от забраната за отглеждане на свине на открито в засегнатите райони.

Задание 2 се отнася за **характеризиране и категоризиране на настоящите системи за отглеждане на свине на открито в ЕС**, описание на прилагането на мерки за биосигурност за отглеждане на свине на открито, оценка на ефективността на тези практики за намаляване на риска от проникване на вируса на АЧС в различните системи и оценка на ефективността на тези практики при различните системи за намаляване на риска от проникване и последващо разпространение на АЧС.

В заключение **Панелът препоръчва ограничаване на отглеждането на свине на открито в засегнатите от АЧС райони и всякакви изключения (дерогации) от такова ограничение да се правят за всеки отделен случай, като се вземе предвид прилагането на посочените по-горе мерки.**

ВЪВЕДЕНИЕ

Свинефермите на открито се определят като „стопанства, в които свинете (*Sus scrofa*), включително диви свине във ферми (идентифицирани и със собственик), се отглеждат временно или постоянно на открито, без задължителни средства за ограничаване на движенията и с ясно дефинирана собственост“. Това определение не уточнява степента, вида и продължителността на отглеждането на свинете във външната среда. Определението включва и свине, които се отглеждат с нетърговска цел. Ловните полета, в които дивите свине се отглеждат в ограден район без ясна собственост, не са част от тази оценка.

Използвани са редица методи за разглеждане на различните въпроси, в това число са взети предвид и данните от въпросник, попълнен от държавите членки (ДЧ) и преглед на литературата.

ЕОБХ разделя свинефермите на два типа – I и II (фиг. 1). В свинефермите от тип I свинете имат достъп до открита площ в гори, гориста местност, земеделска земя или пасища. При ферми тип II свинете имат достъп до открита площ в помещенията на стопанството (в близост до селскостопанските сгради). И при двата вида свинеферми е възможно да се включват стопанствата тип „заден двор“ и „хоби“ (отглеждани за лична консумация или като домашни любимци), както и диви свине, отглеждани в стопанства.

Фигура 1: Свинеферми на открито от тип I и II

Въз основа на наличните данни, приблизително **4,5% от всички свинеферми в ЕС са свинеферми на открито**. Освен това, от изчислените 49 070 свинеферми на открито в ЕС, 70% се считат за ферми с търговски характер.

Производството на свине на открито е забранено в Естония, Латвия и Литва в резултат на епидемията от АЧС.

В ЕС съществуват различни системи за производство на свине, при които е възможен достъпа на открито – отглеждане в задния двор, отглеждане на диви свине (или хибридно съжителство между дива и домашна свиня), биологично свиневъдство, отглеждане на специфични породи свине (включително Източнобалканска свиня, Мангалица и иберийски свине), свободно отглеждане на свине, отглеждане на свине като домашни любимци или за хоби.

В литературните източници се разграничават различни начини за отглеждане на свине на открито, включително Средиземноморско сивлатично (горско) пасторално производство на свине (Корсика, във Франция; Тоскана, Сардиния, Сицилия в Италия, и Испания и Португалия), алтернативно свиневъдство (био свиневъдство), малки не индустриални свинеферми (България, Румъния) и отглеждане на традиционни автохтонни породи свине. **Общо 21 автохтонни/местни породи свине се отглеждат в държавите-членки на ЕС (ДЧ), за които е необходимо да имат достъп до открити площи в зависимост от поведенческите и физиологичните нужди на породата.** Свинете отглеждани на открито най-често се отглеждат в оградени зони в гори/планински райони (62% от отговорилите ДЧ) или пасища/ниви (73%), или свинеферми на открито, позволяващи достъп до оградени бетонни дворове или друго оградено място (88%). **Не оградените зони в гори/планински райони или пасища/ниви са много необичайни, но се срещат в България (единствено за породата Източнобалканска свиня), Сардиния и Корсика.**

В законодателството на ЕС не съществува хармонизирана категоризация на различните видове свинеферми или определения за тях и не са установени стандарти. Системите за класификация на свинеферми се различават значително в отделните ДЧ.

Например за отглеждането на **иберийски свине** се използват открити пространства през периода на угояване, който е между октомври и април, в гористи или планински райони (dehesa/montanera) или пасища/планински райони (sebo campo). Повечето иберийски свине имат достъп до открити площи още по време на развъждането, отбиването и периода на подрастване/угояване. В повечето случаи иберийските свине се отглеждат на частна земя, която обикновено е оградена.

В **Сардиния** приблизително половината от регистрираните свине се отглеждат в малки непромишлени стопанства (< 4 възрастни свине) с цел препитание. Тези малки стопанства често се характеризират с малки инвестиции в селскостопанска инфраструктура и оборудване (в повечето случаи липсват).

В **Корсика** отглеждането и развъждането на свине се извършва главно в традиционни системи за свободно отглеждане.

В няколко ДЧ, в това число **България и Румъния**, съществуват голям брой малки свинеферми с нетърговска цел (тип „заден двор“), в които свинете се отглеждат предимно за семейна консумация. Тези дворни стопанства често имат ниски нива на биосигурност, а някои от тях осигуряват достъп на свинете на открито или пък не предотвратяват навлизането на диви свине.

В няколко ДЧ (в това число и в **България**) се отглеждат различни **автохтонни/местни породи свине**. Тези свине обикновено имат достъп до открити площи, като гори, гористи местности, ниви и пасища по време на някой цикъл от отглеждането им.

Заклучения относно свиневъдството на открито

- В момента в законодателството на ЕС няма определение за отглеждане на свине на открито или законово изискване за събиране на специфични данни за сектора;
- Категоризирането и събирането на информация за свинефермите на открито в ЕС понастоящем не е хармонизирано и следователно информацията е непълна и трябва да се тълкува внимателно;
- Свинефермите на открито са често срещани и присъстват в държавите-членки на ЕС. Около 4,5% от всички типове свинеферми в ЕС са свинеферми на открито и 1,9% от всички свине в ЕС се отглеждат в открити свинеферми;
- Съществуват различни системи за отглеждане на свине, които осигуряват достъп на открито, в оградени площи в гори/планински райони или пасища/ниви или на открито, които позволяват достъп до оградени дворове или друго оградено място.

Специфични рискове за възникване на АЧС, свързани с отглеждане на свине на открито

Въз основа на наличните данни не е възможно да се посочат ясни критерии за определяне на опасностите според типа ферма (напр. ниво на застрашеност, относителни рискове). Независимо от това, съществуват редица фактори, които поставят свинефермите на открито в повишен риск от възникване на огнища на АЧС в сравнение със закритите ферми:

- **директният или индиректният контакт между заразени диви свине и домашни свине** са оценени като потенциално важни пътища за предаване на АЧС за домашни свине. Тези пътища за предаване могат да бъдат трудни за контролиране при свинефермите на открито, и по-специално в тези ситуации, когато вирусът постоянно присъства в гранични райони от диви свине и свинеферми на открито;
- съществува потенциален риск за **контакт между диви и домашни свине**, отглеждани навън. **Редица фактори увеличават риска** от непряк контакт с диви свине, особено при голямо разстояние от селскостопанските постройки на

пасищата, в сравнение с откритите площадки в близост до селскостопанските постройки, и огради с височина по-малка от 60 см.;

- държавите членки са идентифицирали редица **предполагаеми рискови фактори**, които биха могли да допринесат за проникването на АЧС в свинеферми на открито. Те касаят най-много биосигурността, в частност възможността за пряк или непряк контакт с диви свине. **Като примери се посочват проблеми с огражденията (отсъствие на ограда, повредени или лошо поддържани огради) и неконтролиран достъп на хора.**

РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА ПРОНИКВАНЕТО НА АЧС В СВИНЕФЕРМИТЕ НА ОТКРИТО

Въз основа на информацията от осем ДЧ на ЕС, в които АЧС е била потвърдена в свинеферми на открито, са определени **следните рискови фактори**:

- 1) липса на заграждения (3 от 8 ДЧ),
- 2) повредени, недобре поддържани огради (3 от 8 ДЧ),
- 3) контакт с диви свине (5 от 8 ДЧ),
- 4) неконтролиран достъп на хора (4 от 8 ДЧ),
- 5) паша директно на земята (4 от 8 ДЧ),
- 6) осигуряване на прясна трева за фураж (2 от 8 ДЧ),
- 7) незаконно движение на животни (1 от 8 ДЧ),
- 8) хранене с кухненски отпадъци (въпреки, че са забранени в ЕС) (3 от 8 ДЧ) и
- 9) използване на общи мъжки животни по време на размножителния период (1 от 8 ДЧ).

Освен това някои ДЧ посочват **следните рискови фактори**:

1. незаконно отглеждане на диви свине,
2. липса на хигиенни мерки,
3. контакт със свине в рамките на 48 часа след ловната дейност,
4. професионални дейности на персонала в други свиневъдни обекти,
5. хранене на пресни треви или зърнени култури на свине, събрани по-малко от 30 дни преди изхранване,
6. използване на слама за постелки на свине, съхранявани по-малко от 90 дни преди употреба,
7. достъп на лица извън фермата, които не използват предпазни средства, дезинфекция за обувки и на транспортните средства.

Според италианските ветеринарни власти **размера на площта**, в която се отглеждат свинете, **възможният контакт с диви свине и невъзможността за адекватно ограждане на големи площи** се считат за основни фактори, които могат да въведат АЧС в свинефермите на открито, а не броя на свинете, отглеждани на открито.

Посочените рискови фактори и огнищата на АЧС в свинефермите на открито не са потвърдени от епидемиологични изследвания.

В проучване за контрол на случаи, в което се проучват възможни рискови фактори за навлизане на АЧС в 655 комерсиални и задни дворове за румънски свинеферми през май-септември 2019 г., Boklund et al. (2020 г.) установяват, че **рискът от заразяване с АЧС се е увеличил с нарастващия брой свине във фермата, броя на огнищата в домашни свинеферми на разстояние от 2 км, изобилието на диви свине и броя на професионалните посетители във фермата**; като има предвид, че рискът от появата на АЧС е намалял с увеличаване на разстоянието до най-близкото огнище на АЧС при домашни свине/случай при диви свине; **Други рискови фактори** за навлизането на АЧС в румънските задни дворове **включват отглеждане на култури, привлекателни за диви свине около фермата, и използване на фуражи от засегнати от АЧС райони**. Румънският регистър на стадата определя задните дворове като „малки ферми с биосигурност и производство само за собствена консумация“. В определението не е посочено дали се осигурява достъп до външна среда на свинете, но в някои задни дворове го правят, за което свидетелства наличието на кръстоски на домашните свине с диви, напр. ивичести подрастващи прасета, получени в резултат от съешаването между домашни и диви свине.

Тези констатации подчертават рисковете за биосигурността при отглеждане на свине на открито, особено в контекста на АЧС и диви свине. **Началният риск** за свинефермите на открито предполага, че АЧС присъства в дивите и домашните свине в региона, като фермите не прилагат специфични мерки за биосигурност на открито срещу проникването на АЧС.

- резултатите подчертават различните нива на основния риск между ферми от тип I и тип II, което е в съответствие с факторите, за които е доказано, че увеличават риска от пряк и непряк контакт с дива свиня (по-горе). Във ферма тип I прасетата имат достъп до открита площ в гората, гористи местности, земеделски земи или пасища, докато във ферма тип II прасетата имат достъп до открита площ в стопанството (в непосредствена близост до стопанските сгради). **Експертите подчертават по-голямата възможност за контрол при свинеферми тип II в сравнение със свинеферми от тип I, както от фермера, така и от ветеринарните власти, като основна причина за тази разлика;**
- **основният риск от АЧС за свинеферми от тип I е много висок**, като моделираното изчисление показва средно 87 нови огнища на 100 открити свинеферми от тип I през следващата година, като се обръща специално внимание на възможността за пряк или косвен контакт между диви и домашни свине;
- **основният риск от АЧС за свинеферми тип II е висок**, като моделираното изчисление показва две потенциални разпределения, средно от 37 или 42 (в зависимост от използваното разпределение) нови огнища на 100 открити свинеферми от тип II през следващата година (95% вероятно разпределение от 4–90%). **Експертите смятат, че свинефермите от тип II имат потенциал за по-ограничен пряк контакт с диви свине и по-малко възможности за непряк контакт, например чрез споделена паша и ползване на природни ресурси. Несигурността в оценките на риска от АЧС във фермите от тип II е особено забележима;**

Общи заключения:

1. Не е възможно точно да се определи броят и делът на огнищата на АЧС, настъпили при свинефермите на открито. Наличните данни посочват значителни

разлики в процента на огнищата, които са настъпили в свинефермите на открито между ДЧ, като те са особено високи за Сардиния, което от друга страна може да се дължи на високия процент свинеферми на открито там. Ако приемем, че повечето свинеферми в задния двор позволяват достъп на открито, това важи и за Румъния. Въпреки това не е докладвано до каква степен свинете, отглеждани в румънските ферми в задния двор, имат достъп на открито;

2. Въз основа на наличните данни не е възможно да се определи рискът от АЧС по тип ферма. Съществуват редица фактори, които могат да се използват като основа за поставяне на свинефермите на открито в повишен риск от огнища на АЧС в сравнение със закритите свинеферми.

Законодателни изисквания за регистрация и биосигурност на свинефермите

Съгласно законодателството на ЕС и съответното национално законодателство всички свинеферми трябва да бъдат регистрирани в националните бази данни с уникален идентификационен номер, независимо от техния размер, категория и търговска дейност.

В повечето ДЧ съществува правно изискване за прилагане на мерки за биосигурност във всички свинеферми и съществува система за официален контрол за проверка на изпълнението и оценка на степента на съответствие. Повечето ДЧ провеждат кампании за повишаване на осведомеността относно биосигурността. Няколко ДЧ оценяват и класифицират свинефермите в зависимост от тяхната степен на биосигурност. Понастоящем се използват редица различни цифрови инструменти за оценка, в това число „Biocheck.UGent“ (Ирландия), „BIOSEGPOR“ (Испания), „Classyfarm“ (Италия) и „Smittsakrad Besatning“ (Швеция).

По отношение на **регистрацията на свинефермите на открито** следва да се събират данни в националните електронни бази данни, включващи вид производство (включително категориите свине като домашни любимци, свине, отглеждани за лична консумация, хибридни ферми) и брой животни. Тази информация трябва да се актуализира редовно (веднъж годишно или поне на две години). Трябва да се извършват редовни, независими и обективни оценки на биосигурността в стопанствата, като се използва стандартен протокол (Biocheck UGent или подобен), предназначен за насърчаване непрекъснатото подобряване на практиките за биосигурност. **Резултатите от оценката да се използват в официална система, управлявана от компетентните органи за категоризиране и одобряване на свиневъдните стопанства на открито въз основа на техния риск за биосигурност.**

Засиленият пасивен надзор изисква уведомяване и разследване на наличието на диви свине, трупове на диви свине и мъртви домашни свине (т.е. фактори, свързани с потенциалната поява на АЧС). Предлагат се и програми за контрол на движението на животните и програми за повишаване на осведомеността.

Понастоящем стратегическият подход предвижда обща препоръка за забрана на отглеждането на свине на открито, поне в областите обхванати от Решение 2014/709/ЕС².

В някои ДЧ обаче **свиневъдството на открито е важен социално-икономически фактор в някои селски райони**. Често в такива ферми на открито се отглеждат

² Решение за изпълнение на Комисията 2014/709 / ЕС за определяне на мерки за контрол на здравето на животните по отношение на африканските свине треска в държавите-членки, прилагана до 21 април 2021 г. Настоящото решение е заменено с Регламент за изпълнение на Комисията (ЕС) 2021/605 от 7 април 2021 г. за определяне на специални мерки за контрол на африканската чума по свинете

специфични породи свине (напр. Мангалица в Унгария и др. ДЧ, иберийски свине в Испания, Източнобалкански свине в България).

Някои ДЧ предложиха дерогация от забраната за отглеждане на свине на открито и определяне на критерии за биосигурност, които да позволят тази дерогация. Много ДЧ са предоставили на Комисията примери за най-добри практики и мерки за биосигурност, които вече са приложени, за значително намаляване на риска от АЧС при отглеждането на свине на открито.

Таблица 1: Огнища на АЧС при домашни свине, обявени пред ADNS от ДЧ на ЕС (1984 – 2020 г.) и термините в полето „свободен текст“, които се използват за описване на видовете ферми във всяко огнище

ДЧ НА ЕС	Година на огнище на АЧС	Брой на огнища на АЧС при домашни свине	Брой на огнища с информация в „свободен текст“	Заден двор	С нетърговска цел	С нетърговска цел	Местно стопанство	Свинеферма тип А	Търговски	Източнобалканска свиня	Промислени	Зоологическа градина	Тип А
Исторически огнища													
Белгия	1985	12	0										
Нидерландия	1986	2	0										
Испания	1986-1994	2,574	0										
Португалия	1986-1999	2,335	0										
Настоящи													
Генотип II													
България	2018-2020	64	64	27	—	—	—	1	5	22	6	—	1
Естония	2015-2017	27	27	5	—	—	—	—	7	—	—	—	—
Гърция	2020	1	1	1									
Латвия	2014-2020	67	67	8									
Литва	2014-2020	141	141	38*	56*	16*	1	—	11	—	—	—	—
Полша	2014-2020	364	364										
Румъния	2017-2020	3,954	3,954	3,63	—	1	—	—	48	—	—	2	20
Словакия	2019-2020	28	20	3	—	6	—	—	—	—	—	—	—

*В Литва съществуват два типа ферми – търговски и нетърговски. Огнищата на АЧС се докладват в ADNS от различни лица и в някои случаи използват различна терминология на английски, но с едно и също значение. В резултат на което: не търговски = заден двор = не търговски (задан двор)

Резултати от анкетата на ДЧ

До края на септември 2020 г. централните ветеринарни органи на 26 ДЧ (96%) и 12 земеделски асоциации (18% от общия брой асоциации, които са получили въпросника) от 9 ДЧ (обхващащи 33% от ДЧ) са отговорили на въпросника. Ветеринарните власти (ВВ) от всички ДЧ на ЕС, с изключение на Малта, са отговорили, поради което **данните се считат за представителни за ЕС**. Отговорите на асоциациите са използвани допълнително, за да се предостави разяснителна информация в допълнение към тази от ВВ.

Свинефермите на открито, които позволяват достъп до гори или гориста местност съществуват в **62% от отговорилите ДЧ**. В тези 16 ДЧ е позволен достъпа до оградени площи в гори или гористи местности, а свинете са свободни да се движат и

пасат в тези оградени площи. Свинете могат да останат там през целия си живот през всички етапи на производство или частично за определени етапи на производството или за определени периоди от годината. В тези райони има подвижни/временни навеси за свине, като в някои случаи свинете се преместват в постоянни сгради или подвижни заслони, които са разположени извън горите или гористата местност за през нощта. В две държави членки (**България и Италия**) съществуват стопанства, в които свинете могат да имат неограничен достъп до неоградени площи в гори или гористи местности за определени етапи на производството или за някои периоди от годината. **България** поясни, че тази практика обикновено е временна и касае породата Източнобалканска свиня (ИБС), която се отглежда с неограничен ежедневен достъп до незаградени площи в гори или гористи местности, но животните ношуват в постоянни сгради в оградена зона (ферма). В този район те се държат през зимните месеци, подхранват се в случай на нужда и там се раждат прасенцата. Този вид отглеждане на открито понастоящем не е разрешено.

Свинефермите на открито, които **позволяват достъп до пасища или полета**, съществуват в 73% от отговорилите ДЧ. В тези 19 ДЧ съществуват стопанства, които позволяват достъп до оградени площи на пасища или ниви, а свинете са свободни да се движат и пасат в тези оградени площи. Свинете могат да останат там през целия си живот през всички етапи на производство или частично за определени етапи на производство или за определени периоди от годината. В тези райони има подвижни/временни навеси за свине, като в някои случаи свинете се преместват в постоянни сгради или подвижни заслони, разположени извън пасищата или нивите за през нощта. В **Италия** свинете могат също така да имат неограничен достъп до необработени площи на пасища или ниви, за конкретни етапи на производство или за определени периоди от годината.

В 88% от отговорилите ДЧ съществуват **свинеферми на открито, които позволяват достъп до оградени бетонни дворчета или терени** (n = 23).

В 69% от ДЧ съществуват **свинеферми с постоянно отворени сгради с оградени дворове**, в които свинете могат да имат неограничен достъп до тези оградени дворове и през цялото време са изложени на външна среда (n = 18).

В 88% от ДЧ (n = 23) съществуват **свинеферми с постоянни, затворени сгради**, в които свинете могат да имат **контролиран достъп до ограничен терен навън – ограждения/двор**. В тези случаи свинете могат да останат там през целия си живот през всички етапи на производство или за конкретни етапи на производство или за определени периоди от годината.

В **България** (според българските автори Александров и др. (2011 г.) 250 000 свине (36%) се отглеждат в 60 000 не индустриални свинеферми, а 450 000 свине се отглеждат в 61 индустриални свинеферми. Малките ферми като лични стопанства в задния двор се характеризират с малък брой свине (средно по-малко от пет свине/ферма), които се отглеждат за собствено потребление и не влизат в националния търговски цикъл; повечето от тях се хранят с кухненски отпадъци³.

В **Естония, Латвия и Литва** не съществуват свинеферми на открито, тъй като отглеждането на свине на открито е забранено поради ситуацията с АЧС.

³ Както бе докладвано от българските ветеринарни власти пред комитета PAFF на 15.3.2021 г., по-голямата част от свинефермите, отглеждащи свине от породата Източнобалканска свиня междуременно са преустановили дейността си

Франция, Гърция, Унгария, Словакия и Словения не разграничават свинефермите на открито според типа външна среда и достъпа до откритата площ, следователно нямат съответни определения и регистрирана информация.

Задни дворове: В шест ДЧ задните дворове се считат за една от категориите свинеферми и могат да бъдат свързани с достъпа на открито. **Люксембург** разглежда дворовете като стопанства на открито, без да предоставя допълнителна информация. В **Кипър** задните дворове са много малки нетърговски стопанства, където свинете се отглеждат за собствено потребление и нямат достъп до полета. В **Хърватия** дворните стопанства са малки стопанства, в които свинете се отглеждат в сгради, но с или без временен достъп до открити оградени дворове. В **Испания** задните дворове са малки свиневъдни стопанства с нетърговска цел (максимално допустим брой от пет прасета за угояване годишно, базирано на националното законодателство), с временен или постоянен достъп до открито и предназначени само за собствено потребление. В **Словакия** класическото определение за заден двор е стопанство, в което свинете се отглеждат в отделни сгради/места и нямат достъп до нивите, пасищата и горите, а само до сгради, които принадлежат на собственика на земята. Те могат да бъдат затворени или покрити с покрив, който позволява навлизането на свеж въздух. В **Литва** задните дворове или стопанствата с нетърговска цел са напълно затворени стопанства съгласно националното законодателство и се разглеждат като ферми, в които свинете се отглеждат само за собствено потребление, а максималният брой на отглежданите свине е 10 прасета за угояване. **В България задните дворове са свиневъдни стопанства с нетърговска цел, отглеждащи свине за угояване само за собствено потребление, където свинете обикновено имат достъп до дворове.**

Отглеждани диви свине (или хибриди между диви и домашни свине): **Финландия, Дания, Италия, Полша и Швеция** класифицират отглежданите диви свине, т.нар. отглеждане в стопанства или заграждения на диви свине, като една от категориите свинеферми на открито. Във **Финландия** диви свине се отглеждат на открито в оградени площи в гори целогодишно. В **Дания** диви свине се отглеждат по същия начин, както свинете при свободно отглеждане с изискването да бъдат оградени и да не се хранят с кухненски отпадъци⁴. В **Италия** смесените стопанства между диви и домашни свине и ферми само с диви свине се характеризират като полудиви и диви ферми и животните, особено през пролетта/лято, отиват на пасища през деня и след това се връщат в затворени/покрити постройки с нощен навес. Подхранват се допълнително с фураж. В **Полша** в хибридниите стопанства за диви свине, животните се отглеждат в открито пространство. В **Швеция** в оградените стопанства за диви свине, животните се отглеждат постоянно на открито.

Биологични свинеферми: Във **Финландия, Ирландия, Нидерландия и Швеция** биологичните свинеферми се характеризират като свинеферми на открито и представляват независима категория свинеферми. Във **Финландия** съгласно изискванията за биологичното земеделие свинете трябва да имат достъп на открито най-малко от май до октомври. В **Ирландия** стандартите за биологични храни и земеделие забраняват постоянното отглеждане на свине в затворени помещения и постановяват, че свиневъдното стопанство следва да прилага технологията на свободно отглеждане, позволяващо на свинете пряк достъп до земя и зелена храна. В **Нидерландия** биологичните свинеферми са търговски стопанства за производство на месо, със сгради, в които свинете имат денонощен достъп до открити площи. В **Швеция** съществуват два вида биологични свинеферми с достъп на открито: Европейско биологично

⁴ Тази забрана отразява общоевропейската забрана за хранене с кухненски отпадъци

свиноевдство за домашни свине и биологичните свинеферми в съответствие с шведския стандарт KRAV. Стандартът KRAV изисква достъп на открито през цялата година, докато през лятото прасетата трябва да се отглеждат на пасища.

Специфични породи свине: В България, Финландия, Румъния и Испания съществуват свинеферми за отглеждането на специфични местни породи свине, които се нуждаят от достъп на открито. В България породата Източнобалканска свиня е местна национална порода с много малко стада, останали поради появата на АЧС през 2018 г. **Българската асоциация за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня посочва липсата на ясни правни определения за „отглеждане на свине на открито“, „свиня на открито“, „пасищни свине“ и др. и подчертава необходимостта от такива определения както на европейско, така и на национално равнище. Те се позовават на пример, при който българското законодателство ограничава понятието „пасищно отглеждане на свине“ само за Източнобалканската свиня, без да дава определение за „пасищно отглеждане на свине“.**

Във Финландия има около 10 свинеферми, където прасетата Мангалица (Mangalica) се отглеждат целогодишно, освен по време на опрасване. В Румъния има свинеферми с полуотворена система за отглеждане и полуинтензивни развъдни стопанства, където се отглеждат местни/автохтонни национални породи Mangalita и Vazna. В Испания търговското производство на иберийски свине е важен производствен сектор, в който повечето свинеферми са силно индустриализирани и прилагат строги мерки за биосигурност. Това е екстензивна производствена система, основана на експлоатацията на природните ресурси. В някои стопанства свинете могат да бъдат отглеждани на открито с огради (невинаги непроницаеми за диви свине) на *dehesa*⁵ за целия им живот. Нарича се палаткова или къмпинг система, където палатките са временни метални конструкции с формата на палатка. Тези стопанства са задължени да разполагат с външна ограда, която обикновено е пропусклива за диви свине, наред с други мерки за биосигурност. В някои други стопанства свинете се отглеждат за част от живота си в условия на открито, отново зад огради, които обикновено са пропускливи за диви свине (ферми за угояване на открито). В много екстензивни стопанства свинете получават допълнителни фуражи/комбинирани фуражи в края на производствения цикъл и имат достъп на открито през някои периоди, за да се възползват от природните ресурси (жълъди), когато са налични. Това е най-често срещаният вид стопанство за угояване в днешно време в сектора на производството на иберийски свине.

В някои ДЧ свинете се отглеждат като домашни любимци, с осигурен достъп на открито, в заградени площи или на каишка. В други държави се отглеждат като хоби.

В резултат от попълнените въпросници 12 ДЧ са докладвали за 21 автохтонни/местни породи свине, за които е необходим достъп до открити площи. Такива площи могат да бъдат гори, гористи местности, полета и пасища, които са оградени, за да се избегне контакт с диви свине. Достъпът на открито се осигурява през целия живот или само по време на определени етапи на производство на свинете. Някои от тези породи принадлежат към застрашени или традиционни породи, в други случаи те представляват важен производствен сектор.

Ключови моменти

В литературата са описани редица различни системи за ферми на открито в ЕС. Строгите мерки за биосигурност са по-трудни за прилагане в такива ферми, предвид

⁵ Дъбови гори с почвена покривка от тревисти видове и редки вечнозелени или коркови дъбови дървета.

достъпа до открити площи, който животните имат. Това от своя страна увеличава вероятността от излагане на патогени, циркулиращи в дивата природа.

В няколко средиземноморски страни домашните свине се отглеждат в **силватично пасторални системи**, където свинете имат достъп на открито поне по време на угоителния период, когато се хранят с кестени и/или жълъди през есента и зимата.

Производството на иберийски прасета използва открити пространства в последния период от угояването, в който се извършва угояване между октомври и април в „dehesa“ гористи местности/пасищни площи („montanera“) или пасищата/пасищни площи (sebo campo). Повечето иберийски свине имат достъп до открити площи още по време на развъждането, отбиване и подрастване. В повечето случаи иберийските свине се отглеждат на частна земя, която обикновено е оградена.

В Сардиния приблизително половината от регистрираните свине се отглеждат в дребни (<4 възрастни свине), не индустриални ферми за собствени нужди. Тези малки ферми често се характеризират с малко, ако въобще има такива, инвестиции в земеделска инфраструктура и оборудване. В Корсика свиневъдството и производството се извършват главно в традиционни системи за свободно отглеждане.

В държавите-членки на ЕС съществуват различни системи за биологично свиневъдство, които осигуряват на свинете достъп до открити площи. Който обикновено е под формата на терени на открито, свързани със стабилни сгради или на падоци в пасища (често с навес).

В няколко ДЧ, включително България и Румъния, съществуват много малки, нетърговски свинеферми, които отглеждат свине основно за собствена консумация. Тези ферми в задния двор често имат ниски нива на биосигурност, а някои осигуряват на свинете си достъп на открито или не предотвратяват навлизането на диви свине.

В няколко ДЧ съществуват различни автохтонни/местни породи свине. Тези свине обикновено получават достъп до открити площи, като гори, гористи местности, полета и пасища, по време на някои от етапите на производство/живот.

Огнища на АЧС и свързаната с тях епидемиологична обстановка

През 6-годишния период между 2014 г. и 2019 г. **осем ДЧ на ЕС са потвърдили и уведомили системата ADNS за 3 562 огнища на АЧС при домашни свине.**

Получената информация относно нивото на достъп на открито в засегнатите ферми не е била налична за 2 894 огнища на АЧС (81%). Информация за достъпа на открито е налична за останалите 669 (19%) огнища на АЧС, от които 63 (9,4%) огнища (в 8 ДЧ) са възникнали в свинеферми на открито. **Относителната честота на огнищата на АЧС с участието на свинефермите на открито варира в отделните засегнати ДЧ от 0 % до 40 %.**

Според докладването в **Полша** нито едно от 261-те огнища на АЧС, през периода 2014 – 2019 г., не е свързано със свинеферми на открито. Докладването за първото такова огнище е през 2020 г.

В **Сардиния** единственият регион в Италия, засегнат от АЧС, 40% от огнищата на АЧС при домашни свине са се случили в свинеферми на открито, и по-специално в незаконно отглеждани свободно отглеждани свине. Въз основа на обяснението, предоставено от ветеринарните власти на Италия, устойчивостта на вируса на АЧС в Сардиния е свързано с отглеждането в незаконни свинеферми на открито и техния контакт с диви свине. През последните 3 години, в рамките на плана за ликвидиране, изготвен в сътрудничество между националните, регионалните и местните ветеринарни

власти, със стартирането на кампания за умъртвяване на свине, отгледани незаконно (4 315 умъртвени свине), се наблюдава драстично намаляване на броя на засегнатите свинеферми и ясно намаляване на заболяемостта от АЧС сред популацията от диви свине.

В Румъния, където са потвърдени 2 894 огнища на АЧС при домашни свине (2017 – 2019 г.), **няма налична информация за нито едно от тези огнища да е във връзка с достъпа на открито в засегнатите стопанства**. От 2014 г. до 2019 г. докладваните данни в ADNS за задните дворове са възникнали 2 773 огнища на АЧС (78%) при домашни свине. Предвид високият дял на огнищата на АЧС в Румъния, които засягат задните дворове, допълнителна информация относно достъпа на открито би била ценна за определяне на списъка с рискови фактори, които може да са допринесли за проникването на АЧС в свинефермите на открито.

Брой на свинеферми на открито и свине

От попълнените данни от анкетата от 26 ДЧ става видно, че общият брой на всички видове свинеферми в ЕС е 1 102 086 със среден брой на ферми във всяка ДЧ – 7 670. Въз основа на данните докладвани от 20 ДЧ, **общият брой на свинефермите на открито в ЕС е 49 070 (приблизително 4.5%)**.

МЕРКИ ЗА БИОСИГУРНОСТ

Съображения за биосигурност по отношение на свинефермите на открито (резултати от рецензирана литература)

Домашните и диви свине принадлежат към един и същ вид (*Sus scrofa*). Когато популациите на диви, подивели и домашни свине имат една и съща среда за местообитание, се подозира, че взаимодействията между тези животни улесняват разпространението и поддържането на редица патогени на свинете, които могат да окажат въздействие както върху общественото здраве, така и върху здравето на популациите от домашни свине (Jori et al., 2017 г.).

Установено е значително пространствено и времево припокриване на свине на открито и диви свине. Близките и директни контакти между домашните свине и дивите свине са по-рядко срещани, отколкото индиректните взаимодействия на места водопой или хранителни полета. Взаимодействията са по-чести в определени сезони (напр. през лятото за водопой) или поради местното изобилие от сезонни хранителни ресурси, като жълди през есента. Сексуални взаимодействия на диви свине с домашни свине възникват, когато домашните свине не са кастрирани.

Възможно е предаване на заболявания, които се разпространяват чрез пряк контакт, предаването на патогени между свободно отглеждани свине, и диви свине или други гостоприемници от дивата природа, които споделят същото местообитание, храна и водни ресурси. **Рисковете от заразяване на традиционните екстензивни свинеферми на открито, отглеждани свине на пасища, обикновено са по-високи, отколкото при свинефермите, в които се отглеждат свине на закрито**.

В Сардиния незаконните свободно отглеждани свине са резервоарът за вируса на АЧС и са връзката между домашните свине в задните дворове и дивите свине.

Прилагането на мерките за биосигурност във всички свинеферми е правно изискване в националното законодателство на 22 от 26 ДЧ (85%), което го прави задължително за фермерите. В 22 от 26 ДЧ (85%) съществува система за официален контрол за проверка на изпълнението на мерките за биосигурност в свинефермите

стопанства и за оценка на степента на съответствие. Във всички 26 ДЧ, които са отговорили, се провеждат кампании за повишаване на осведомеността, а дейностите за обучение, които включват прилагане на мерки за биологична сигурност се провеждат в 20 от 26 държави членки. В 15 от 26 ДЧ са разработени **специфични или допълнителни мерки за биосигурност за свинефермите на открито**. Освен одобрението от страна на ветеринарните власти и оценка на биосигурността за свинефермите на открито са **задължителни и огражденията** – в най-добрия случай с двойна ограда, за да се избегне пряк контакт с диви свине, домашни свине от други стада, хора и превозни средства. Оградите трябва да са високи най-малко 1,5 м и да са устойчиви на диви свине.

Освен това 14 от 26 ДЧ разполагат със **система за класифициране на свинефермите въз основа на тяхната степен на биосигурност**. Използват се насоки, контролни списъци и онлайн инструменти за оценка на степента на съответствие с мерките за биосигурност и за подпомагане на класифицирането на свинефермите в различни нива на биосигурност. Онлайн инструментите, посочени от ветеринарните власти, включват „Classyfarm“ в Италия, "Smittsäkrad Besättning“ в Швеция, "BIOSEGPOR" в Испания и „Biochek.UGent“ в Ирландия“. Панелът посочва като добри практики биосигурността в Италия, Испания, Хърватия, Швеция, Ирландия и Полша.

Ограждения:

Двойната ограда предотвратява всяко неконтролирано преминаване на животни, хора и превозни средства, и всякакъв контакт с диви свине. Оградата трябва да се проверява и поддържа редовно. Посочват се типове ограждения:

- ▶ двойната ограда трябва да бъде електрическа или друга защитна конструкция със сходна сигурност;
- ▶ двете огради трябва да бъдат най-малко на 1 метър една от друга; в случай на двойна ограда вътрешната част трябва да бъде изградена от подходящ материал, който не може да бъде огънат или повдиган, с височина най-малко 1,20 м, а външната – трябва да бъде електрическа ограда с най-малко два проводника: долният проводник на 30 см от земята и по-високият проводник на 80 см от земята; външната ограда се поставя на разстояние най-малко 30 см от вътрешната ограда, но не повече от 50 см; ако се използва мрежа (метална или подобна), отворите следва да бъдат достатъчно малки, за да се предотврати преминаването на прасета с най-малък размер);
- ▶ височината на двойните огради следва да бъде най-малко 1,5 м; система за двойно закрепване или подобна (непропусклива за дивите свине); предотвратяване на пряк контакт между отглежданите свине и дивите свине и свеждане до минимум на възможностите за влизане на други бозайници, които могат да действат като вектори на инфекциозни заболявания.

Местоположение и сграден фонд:

Свинефермите трябва да отговарят на законоустановените минимални разстояния от евентуални източници на риск (други стопанства, кланици, екарисажи и др.). Свинефермите на открито трябва да разполагат със сгради, които съответстват на големината на стадото, където да бъдат отглеждани свинете в случай на болести по животните в района.

Свинефермите на открито следва да бъдат отделени и достатъчно отдалечени (най-малко 1 км) една от друга, за да се избегне пряк и непряк контакт между стадата.

Фураж и постеля:

Фермите трябва да разполагат с подходящи съоръжения за сигурно съхранение на фуража и постелята (включително тор), за да се избегне достъпът на диви свине. Силозите, тръбите и системите за хранене трябва да са в добро състояние и да предотвратяват разпиляването на фуражи в райони, където няма свине. **Забрана за хранене на прясна трева или зърно за прасета, освен ако не са третирани за инактивиране на вируса на АЧС или са съхранявани в недостъпно за диви свине място в продължение на най-малко 30 дни преди изхранване.**

Съхранение на кланичните трупове и странични животински продукти (СЖП):

Свинефермите на открито трябва да разполагат със система за събиране и съхранение на мъртви животни и други СЖП в съответствие с Регламент (ЕО) № 1069/2009. Затворените контейнери или други подходящи съоръжения не трябва да бъдат достъпни за диви свине или други животни. Трябва да се водят актуални регистри на мъртвите и унищожените свине. Да се приемат подходящи процедури за унищожаване на СЖП.

Карантинно помещение:

Да има площи в откритите свинеферми за карантиниране на свинете (от други свине във фермата) при следните обстоятелства: новопристигнали свине следва да бъдат поставени под карантина за период от 3 седмици; свинефермите на открито трябва да имат места за карантиниране на болни свине; свинете, излизащи от свинефермата за друго местоназначение, могат да бъдат карантинирани, преди да напуснат свинефермата, в която пребивават.

Контролирани входове, обезопасени срещу неразрешен достъп:

Влизането в свинефермата на открито трябва да бъде защитено срещу неразрешен достъп на хора, превозни средства и животни. Трябва да бъдат въведени мерки за биосигурност, свързани с влизането и излизането на свине. Да няма достъп до неупълномощени хора. Мокрия филтър трябва да бъде оборудван така, че да позволява биохигиенни мерки за персонала (смяна на дрехи/обувки, измиване и дезинфекция на ръцете и обувките), както и съоръжения за дезинфекция на гумите на превозните средства и всякакви оборудване, използвано при работа/транспорт на свине. Неупълномощени лица/транспорт не могат да влизат в свинефермата. Влизането на хора и превозни средства във фермата трябва да бъде документирано.

Подобряването на достъпа до ветеринарни лекари и здравни услуги е друга важна превантивна мярка за стопанствата на открито и с нетърговска цел.

Конкретни кланици за клане на свине от стопанства на открито:

Някои свинеферми на открито могат да колят свине за търговски цели в определени кланици в районите, където се намират тези стопанства. В някои случаи клането във фермата е разрешено само под ветеринарен контрол.

Рутинни мерки за биосигурност в рамките на стопанството:

Собственикът (или лицето, отговарящо за отглеждането на свинете) следва да предприеме подходящи биохигиенни мерки, като например смяна на дрехи и ботуши при влизане във фермата и напускането ѝ. Дезинфекцията трябва да се извършва на входа на стопанството и пред всеки свинарник. За да се намали рискът от разпространение на инфекциозни агенти в стопанството е необходимо свинефермите да прилагат вътрешни мерки за биосигурност, като например дезинфекционни вани за крака или специфично работно облекло между отделните производствените единици.

Персоналът не трябва да работи в повече от една свинеферма и не трябва да има контакт със свине в рамките на 48 часа след ловни дейности, а най-добре е да не ходи на лов или други дейности в гората.

Според част от ветеринарните власти биосигурността е най-важният инструмент за предотвратяване на АЧС. Официалният контрол и кампаниите за повишаване на осведомеността трябва да се провеждат в области с висок риск; независимо от това, че е дългосрочна стратегия за промяна на отношението на фермерите към прилагането на мерките за биосигурност.

Ветеринарните власти подчертават, че АЧС не е болест, предавана по въздух, но много случаи чрез човека – човешкият фактор – продължава да съществува и да се разпространява/пренася при диви свине в широкообхватни райони за дълъг период от време. Поради това мерките за биосигурност следва да гарантират строгото епидемиологично разделение на свинете, отглеждани на открито, от дивите свине.

Важно да се избягват заключения от типа, че системите за отглеждане, които обръщат специално внимание на хуманното отношение към животните, и системите за биологично отглеждане на свине, които позволяват достъп на свинете до открито, сами по себе си представляват (недопустими) рискове, независимо от предприетите мерки за биосигурност, или пък само строго отглеждане на свине на закрито в напълно затворени помещения, както е в системите за индустриално производство, може да се счита за достатъчно безопасно в районите, засегнати от АЧС.

Несъответствия, свързани с прилагането на мерките за биосигурност

Въз основа на докладваните данни най-често споменаваните несъответствия са свързани с огражденията, биосигурността, свързана с дрехите и обувките, воденето на регистри, дезинфекцията на входа на стопанството (или помещенията) и движението и дезинфекцията на превозните средства.

Определяне и приоритизиране на мерките за биологична сигурност

Предложените от експертите към ЕОБХ 12 мерки за биосигурност са включени в списъка в Таблица 2, след което са класирани по отношение на тяхната ефективност за намаляване на риска от АЧС във всеки вид свинеферма на открито.

За двата вида свинеферми – тип I и тип II са избрани 4 приоритетни мерки за биосигурност:

1. двойна ограда,
2. единична масивна ограда,
3. единична ограда и
4. липса на достъп до съхранявания фураж.

По-късно са избрани още 3 мерки за биосигурност само за свинеферми от тип I:

1. отстраняване на недоизяден фураж,
2. без примамки за диви свине в околностите на фермата,
3. липса на достъп до вода за дивите свине и

3 мерки за биосигурност само за стопанства от тип II:

1. ежедневна инспекция,

2. съоръжения за почистване/дезинфекция и
3. защитно облекло.

Две мерки за биосигурност са сметени за по-малко ефективни за двата вида свинеферми и не са разгледани допълнително (затворено съхранение на трупове и липса на култури/дървета).

Таблица 2: Първоначален списък на мерки за биосигурност и определения, предложени от експертите към ЕОБХ

Наименование	Определение
<i>Двойна ограда</i>	Двоен ред ограда, изработена от метална мрежа или жица или електрически проводници по периметъра на външната площ с минимална височина 1,5 м и с минимално разстояние 1,5 м между редовете на оградата и седмични инспекции на оградата от персонала на стопанството, за да се идентифицират изравяне от свинете и щети по оградата, особено след силен вятър, валежи или снеговалежи;
<i>Единична масивна ограда</i>	Едноредова масивна ограда, изработена от метал, зидария или друг твърд материал по периметъра на външната площ с минимална височина 1,5 м с мерки за предотвратяване на изравяне от свинете;
<i>Единична ограда</i>	Едноредова ограда, изработена от метална мрежа или проводник или електрически проводници по периметъра на външната площ с минимална височина 1,5 м без мерки за предотвратяване на изравяне;
<i>Без примамки за диви свине</i>	Не трябва да се залагат примамки или подхранване, които биха могли да привлекат диви свине, в рамките на 500 м от откритата площ на отглежданите свине;
<i>Отстраняване на неизползвани фуражи</i>	След хранене не трябва да се оставя неизползвания фураж на открити пространства;
<i>Липса на достъп до вода</i>	Достъпът на диви свине и други животни до вода, включително езера и потоци в стопанството, следва да бъде предотвратен;
<i>Липса на достъп до съхраняван фураж</i>	Липса на достъп до съхраняван фураж на открито за диви свине и други бозайници и птици;
<i>Липса на култури/дървета</i>	В и около стопанството не трябва да има дървета или овощни растения, привлекателни като храна за диви свине (най-малко на разстояние до 500 м);
<i>Затворено складиране на кланични трупове</i>	Затворено съхранение на кланични трупове в/до външната зона, за да се избегне привличането на птици и малки бозайници;
<i>Ежедневна инспекция</i>	Ежедневна инспекция от персонала на откритата площ на стопанството за идентифициране на трупове или части от трупове, особено след силни валежи, включително проверки във всички райони в близост до границата на откритата площ

<i>Дейности по почистване/дезинфекция</i>	Дейностите по почистване и дезинфекция на обувките, предпазните средства и гумите на превозните средства (лесно достъпни и готови за употреба по всяко време) трябва да се използват при влизане и излизане от откритата площ;
<i>Защитно облекло</i>	Изискване за влизане в откритата площ със защитно облекло, принадлежащо на стопанството, или с облекло за еднократна употреба, което трябва да бъде свалено преди напускане на откритата площ.

Ефективност на различните мерки за биосигурност в свинефермите

В 15 от 26 (58%) ДЧ са разработени специфични или допълнителни мерки за биосигурност за свинефермите на открито, а 14 от 26 (54%) ДЧ разполагат с допълнителна система, която класифицира свинефермите въз основа на тяхното равнище на биосигурност.

Типичните мерки включват:

- общи мерки за биосигурност: одобрение от ветеринарния орган, водене на документация и оценка на биосигурност;
- мерки за биосигурност, изключващи биологични опасности: огради, избягване на контакт с други свинеферми и с диви свине, отстояния до източниците на риск, наличие на закрито пространство, сигурно съхранение на фуражи и отпадъци, подходящо управление на трупове и страничните продукти, карантинно помещение, контролирани входи на стопанствата;
- други мерки за биосигурност: клане в определени кланици, рутинна биосигурност на стопанството.

Обобщената информация относно мерките за биосигурност, прилагани в свинефермите на открито – включват се различни мерки за биосигурност и различни очаквани резултати от мерките в зависимост от вида на фермата:

- по-нисък основен риск в стопанствата от тип II, в сравнение с тези от тип I, но с известна несигурност. Като обяснение за това, стопанствата от тип II могат да имат подобрения в биосигурността на фермата, било то временни или постоянни;
- по отношение на ефективността, осъществимостта и устойчивостта – с най-висока степен по тези показатели се определят 4 мерки за биосигурност за двата вида свинеферми: **двойна ограда, единична масивна ограда, единична ограда и без достъп до съхранението на фуражи**. За всеки вид свинеферми са оценени три допълнителни мерки за биосигурност: отстраняване на недоизядени фуражи, липса на примамки за диви свине и липса на достъп до вода за свинеферми от тип I, и ежедневна инспекция, дейности по почистване/дезинфекция и защитно облекло за стопанство тип II. Две потенциални мерки за биосигурност са счестени за по-малко ефективни и за двата вида ферми и не са разгледани допълнително (затворено съхранение на трупове и липса на овощни култури/дървета);
- **двойните огради и единичните масивни огради са оценени най-високо от експертите по отношение на ефективността и за двата вида свинеферми.** Въпреки това, осъществимостта на тези видове огради е оценена от експертите като много ниска или ниска в стопанства от тип I и ниска до висока (но предимно

средна) в стопанствата от тип II. Веднъж установена, устойчивостта на тези видове огради е сметена за висока в стопанствата от тип I и висока или много висока в стопанства тип II;

- **в свинефермите от тип I простите единични огради са оценени като по-малко ефективни от двойните или единичните масивни огради.** По-осъществимо се счита изграждането на една-единствена ограда за двата вида стопанства;
- редица мерки за биосигурност, които се стремят да ограничат привлекателността на помещенията в свинефермите (липса на достъп до складирани фуражи, липса на достъп до вода за дивите свине, отстраняване на недоядени фуражи, липса на примамки за диви свине) се смятат за (далеч) по-малко ефективни от трите вида огради. Оценките за осъществимостта на тези мерки варират, но често включват средно до високо ниво. В свинефермите от тип I осъществимостта на прилагането на мерките – липса на достъп до съхранявани фуражи е била ниска до много висока, отстраняване на недоядените фуражи – от много ниско до средно равнище и липса на примамки за диви свине – от ниско до високо. За разлика от това не е сметено, че достъпът до вода има по-ниска осъществимост (много ниска до ниска) и устойчивост (много ниска до средна). В свинефермите от тип II не е определен достъп до съхранявани фуражи като среден до много висок по отношение както на осъществимостта, така и на устойчивостта;
- само в свинефермите от тип II са разгледани мерките за биосигурност, които са свързани с хигиената в широк смисъл, включително ежедневна инспекция, почистване/дезинфекция и защитно облекло. Тези мерки се стремят да ограничат както непреките, така и преките контакти. Експертите прецениха, че тези мерки са с по-ниска ефективност от огражденията, като почистването/дезинфекцията и защитното облекло се считат за по-ефективни от ежедневните проверки. Оценките за осъществимостта и устойчивостта на тези методи се различават значително;

Липсват количествени доказателства по отношение на ефективността на прилаганите в свинефермите мерки за биосигурност за намаляване на риска от проникване и разпространение на АЧС, включително предотвратяване на контакта между домашни и диви свине. Което налага спешността от научни изследвания в областта.

Ефективност на допълнителните мерки за контрол

Допълнителните мерки за контрол са определени като мерки за управление на риска, предприети от компетентните органи на ДЧ на ЕС за намаляване на риска от проникване и разпространение на АЧС, като **регистрация на свинеферми на открито или редовни посещения във фермата от официални ветеринарни лекари.**

В настоящото становище са използвани три различни източника за определяне на допълнителни мерки за контрол, които биха могли да допринесат ефективно за намаляване на риска в свинефермите на открито, включително поуки от успешната програма за ликвидиране на АЧС в Испания през 1985 – 1995 г., както и мерки за контрол, които са идентифицирани независимо от експертната комисия и работната група на ЕОБХ.

Допълнителни мерки за контрол

Категоризация на ферми

Разработване на система за категоризация на свинефермите с цел ясно разграничаване на различните видове за отглеждане на свине на открито. Система, която

трябва да бъде включена в законодателството и насоките на европейско равнище, включително изисквания за събиране на данни.

Регистрация на ферми

Регистрация на свинеферми в националните електронни бази данни, за да бъдат включени подробности за достъпа на открито, вида на производството (включително категориите за свине домашни любимци [животни компаньони], свине, отглеждани за лична консумация, хибридни стопанства) и броя на животните. Важно е тази информация да се актуализира редовно (веднъж годишно или поне на две години) с потенциал да позволи прилагането на мерките за биосигурност или други мерки за контрол;

Одобрение на свинефермите на открито от ветеринарните органи след инспекция и след оценка на нивото на биосигурност във фермата, като се използва стандартен протокол (напр. Biocheck UGent).

Надзор

Засилен пасивен надзор, изискващ уведомяване и разследване на наличието на диви свине, трупове на диви свине и мъртви домашни свине (т.е. фактори, свързани с потенциалната поява на АЧС).

Движение на животни и други проверки (като се отбелязва, че някои от тях вече са предвидени в районите, засегнати от АЧС съгласно действащото законодателство).

- контрол на движението на животни от свинеферми на открито. Изискване на разрешение за придвижване на свине между фермите (без движение в заразени с АЧС области без съответни предварителни изследвания, включително подходящи лабораторни/клинични прегледи и карантина, където/ако е необходимо);
- контрол на движението на животни директно за клане с търговска цел. Ограничаване до най-близката кланица;
- забрана за продажба на свине на неспециализирани (нерегламентирани) пазари (напр. местни пазари);
- засилване на контрола върху онлайн търговията със свине, за да се предотврати незаконното движение на нерегистрирани свине;
- ограничения по отношение на клането във фермата/домашното клане;
- ограничения/забрана за движение/внос на диви свине (за лов);
- забрана за отглеждане на свине на открито без заграждения.

Програми за повишаване на осведомеността

Кампании за повишаване на осведомеността относно АЧС с различни послания, съобразени с различните заинтересовани страни (фермери, хора отглеждащи свине, ловци и др.)

Мерки за контрол в допълнение към подобрената биосигурност на свинефермите на открито

Потенциалните мерки за контрол, или мерки за управление на риска, които биха могли да бъдат предприети от компетентните органи на ДЧ на ЕС, за допълнително намаляване на риска от проникване и разпространение на АЧС, свързани със свинеферми на открито, в допълнение към подобрената биосигурност на тези ферми. Експертите са разработили списък с 14 потенциални мерки за контрол (таблица 3):

Таблица 3: Мерки за контрол, определени от експертите

Регистрират и определят/класифицират/характеризират видовете свинеферми на открито, включително категориите за „свине домашни любимци,, (животни компаньон), свине, отглеждани за лична консумация, и „хибридни“ свинеферми; и включително броя на животните във всяка свинеферма – мярка, необходима за да се даде възможност за потенциално диференцирано прилагане на мерките;
Индивидуална регистрация на животните;
Контрол на движението, при който се изисква разрешение/на хартиен носител за движение на свине между фермите (без движение в заразени с АЧС области без съответни изследвания, включително подходящи лабораторни/клинични прегледи и карантина, когато/ако е необходимо);
Активен надзор чрез редовен (напр. годишен) график на лабораторни (серологични и вирусологични) изследвания на проби от свине от свинеферми на открито (различна честота и/или проверки в зависимост от епидемиологичната обстановка);
Засилен пасивен надзор, изискващ уведомяване за наличие на диви свине, трупове на диви свине и мъртви свине (т.е. фактори, свързани с потенциална идентификация на АЧС);
Кампании за обучение/осведоменост за подобряване мерките за биосигурност (напр. относно откриването на трупове, облеклото, почистването);
Оценка/количествено определяне на нивата на биосигурност (като всички фермери попълват съответна бланка с факторите, свързани с риска от АЧС, и прилагането на мерките за биосигурност, за оценка от съответния орган, напр. ветеринарен лекар);
Забрана за продажба на свине на неспециализирани (нерегламентирани) пазари (напр. местни пазари);
Засилване на контрола върху онлайн търговията на свине, за да се предотврати незаконното движение на нерегистрирани свине;
Силно ограничено клане в стопанството/домашно клане (с контрол чрез ветеринарен надзор);
Ограничения (леки до тежки) за движение/внос на диви свине (за лов);
Обучение по въпроси, свързани с биосигурността за ловци със специално внимание към тези, които са и фермери. Забрана за отглеждане на свине на открито.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Експертната комисия към ЕОБХ счита, че използването на огради, устойчиви на диви свине, е мярката за биосигурност, която с най-голям процент на вероятност е ефективна да намали риска (с повече от 50% при правилно поставяне) от проникване на АЧС в свинефермите на открито. Оградите могат да бъдат единични, твърди или двойни огради с височина най-малко 1,5 м и правилно закрепени към земята, за да се предотврати проникването на диви свине под оградата. При двойните огради разстоянието между редовете на оградата трябва да бъде най-малко 1,5 м. Ефективни са и при двата типа свинеферми на открито.

Останалите мерки за биосигурност, които имат за цел да се избегне привличането на диви свине в и около помещенията на свинефермата или да се подобри хигиената се

очаква да бъдат по-малко ефективни, въпреки че все пак могат да допринесат за намаляване на рисковете. За някои комбинирани мерки за биосигурност Панелът е сигурен над 90%, че едната е по-ефективна от другата (напр. двойна ограда или единична твърда ограда срещу липса на достъп до съхранявани фуражи, вода и т.н.); за други комбинирани мерки за биосигурност увереността на Панела е 70 – 80 % (напр. обикновена единична ограда срещу двойна или единична твърда ограда); а за някои комбинирани мерки за биосигурност Панелът смята за еднакво вероятно всяка мярка за биосигурност да е по-ефективна от друга (напр. липса на примамка за диви свине или липса на достъп до вода за дивите свине).

Като цяло приложимостта на мерките за биосигурност е по-висока при свинефермите на открито тип II, в сравнение със свинефермите от тип I. **Единичната масивна или двойната ограда (мярката за биосигурност, която се счита за най-ефективна)** имат средна до висока степен на защита на свинеферми от тип II (прилагана от 40 – 80% от стопанствата), но много ниска до слаба защита на свинеферми от тип I (0 – 40%), главно поради разходите за изграждане. Устойчивостта на единичните масивни или двойни огради е по-добра от тяхната приложимост. Смята се, че единичната масивна ограда е най-вероятно да има средна до висока степен на защита (40 – 80% изпълнение) във фермите от тип I и средна до много висока (40 – 100%) за тип II.

Все още липсват доказателства относно ефективността на мерките за биосигурност за намаляване на риска от проникване и разпространение на АЧС в свинеферми на открито, което налага спешно нуждата от научни изследвания.

Мерките за контрол се използват за допълване на подобрената биосигурност на свинефермите на открито. Установени са редица приоритетни мерки за контрол в допълнение към оценките на биосигурност във фермата, част от които са:

- категоризация на свинефермите – ясно разграничаване на различните видове отглеждане на свине на открито, включени в законодателството и насоките на европейско равнище и включващи изисквания за събиране на данни;
- регистрация на свинефермите – при регистрация да се включва информация, която би позволила категоризиране на свинефермите на открито и оценка на рисковете от проникването и разпространението на АЧС. Одобряване на свинеферми на открито от ветеринарните органи само след инспекция и след оценка на нивото на биосигурност във фермата, като се използва стандартен протокол (Biocheck UGent или други). Някои държави имат специфични изисквания за животновъдни обекти, в които се отглеждат оградени диви свине за целите на развъждането или с цел търговия при лов (като ловни полета и ловни стопанства). В Унгария е задължително тези дружества да подпишат писмен договор с ветеринарен лекар и да изготвят план за биосигурност. В плана трябва да се посочат максималният брой отглеждани диви свине, да се установят правила за влизане и излизане, и да се предвиди протокол за депопулация в случай на положителни проби за АЧС;
- надзор – засиленият пасивен надзор от страна на ловните дружини ще доведе до ранно откриване на поява на болести и може да ограничи разпространението. Пасивният надзор се основава на уведомяването за наличието на диви свине, трупове на диви свине и смъртност при домашните свине;
- програми за осведоменост – редовно да се провеждат програми за осведомяване на заинтересованите лица (земеделски стопани, ловци и др.) за рисковете и превенция за АЧС.

ПРЕПОРЪКА

Липсва конкретна количествена информация относно ефективността на мерките за биосигурност в свинефермите за свеждане до минимум на проникването и разпространението на АЧС при отглежданите на открито свине. Въпреки това Панелът АНАВ на ЕОБХ определя **двойните огради и единичните масивни огради**, с най-висока ефективност и за двата вида стопанства на открито, и със сигурност 66 – 90% смята, че правилното им прилагане би **намалило началния риск за свинефермите на открито с повече от 50%**. Панелът АНАВ заключава, че **редовното прилагане в рамките на системата на официалния контрол, управлявана от компетентните органи, на независими и обективни оценки на биосигурността в стопанството чрез използване на всеобхватни стандартни протоколи и одобряване на стопанствата за свине на открито въз основа на техния риск за биосигурността, допълнително ще намали риска от проникване и разпространение на АЧС, свързан със свинефермите на открито.**

Поради това експертната група препоръчва дерогациите от настоящото ограничение за отглеждането на свине на открито в засегнатите от АЧС райони да могат да се разглеждат за всеки отделен случай, ако в засегнатите от АЧС държави членки се прилагат посочените по-горе подходящи мерки за биологична сигурност.

Източник:

EFSA ANAW Panel (EFSA Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Herskin M, Miranda Chueca MA, Michel V, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Sihvonen LH, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Blome S, More S, Gervelmeyer A, Antoniou S-E and Gortazar Schmidt C, 2021. Scientific Opinion on the African swine fever and outdoor farming of pigs. EFSA Journal 2021;19(6):6639, 113 pp.

<https://doi.org/10.2903/j.efsa.2021.6639>

Други научни становища и актуална информация от областта на здравето, хуманното отношение и благосъстоянието на животните, антимикробната резистентност, африканка чума по свинете, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига:

<http://corhv.government.bg/>

<http://corhv.government.bg/?cat=27>

<http://corhv.government.bg/?cat=71>

ИЗГОТВИЛ:

Зооинж. д-р Надежда Луканова, онс, старши експерт
Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ
11.06.2021 г.

гр. София, 1618, бул. ”Цар Борис III” № 136
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056

